Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 19.02.2020, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:02 Riigikogu avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu (140 AE) esimene lugemine
2. 14:37 Audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (finantsvaldkonna väärteokaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused) eelnõu (111 SE) esimene lugemine
3. 15:03 Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (124 SE) esimene lugemine
4. 15:21 Vedelkütusevaru seaduse muutmise seaduse eelnõu (133 SE) esimene lugemine
5. 15:29 Kohtute seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (134 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 5. töönädala kolmapäevast istungit. Kas Riigikogu liikmetel on soov üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Ei ole.
Head kolleegid, kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 72 Riigikogu liiget, puudub 29. Enne, kui me läheme tänase päevakorra juurde, üks päevakorra täpsustus. Tänase esimese päevakorrapunkti, 73 Riigikogu liikme esitatud Riigikogu avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu 140 esimesel lugemisel teeb komisjoni ettekande väliskomisjoni liige Ruuben Kaalep.

---

1. 14:02 Riigikogu avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu (140 AE) esimene lugemine

14:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Me saame minna tänase päevakorra punktide arutamise juurde. Esimene päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Anti Poolametsa, Enn Eesmaa, Jaak Juske, Marko Mihkelsoni, Urve Tiiduse, Urmas Reitelmanni, Peeter Ernitsa, Urmas Espenbergi, Urmas Kruuse, Merry Aarti, Uno Kaskpeiti, Madis Millingu, Yoko Alenderi, Siim Kallase, Signe Kivi, Kai Rimmeli, Kalle Grünthali, Eerik-Niiles Krossi, Heiki Hepneri, Kert Kingo, Lauri Läänemetsa, Kaja Kallase, Heiki Kranichi, Erkki Keldo, Mihhail Lotmani, Andrus Seeme, Taavi Rõivase, Vilja Toomasti, Kristina Šmigun-Vähi, Riho Breiveli, Raivo Tamme, Heidy Purga, Jüri Jaansoni, Toomas Kivimägi, Liina Kersna, Maris Lauri, Tiit Kala, Ruuben Kaalepi, Annely Akkermanni, Katri Raigi, Üllar Saaremäe, Tarmo Kruusimäe, Andres Suti, Indrek Saare, Kalvi Kõva, Jevgeni Ossinovski, Riina Sikkuti, Ivari Padari, Raimond Kaljulaidi, Valdo Randpere, Ants Laaneotsa, Hanno Pevkuri, Signe Riisalo, Jürgen Ligi, Kristen Michali, Helir-Valdor Seederi, Johannes Kerdi, Mart Võrklaeva, Aivar Koka, Aivar Sõerdi, Keit Pentus-Rosimannuse, Henn Põlluaasa, Jaak Valge, Leo Kunnase, Heljo Pikhofi, Alar Lanemani, Helmen Küti, Kersti Sarapuu, Jaanus Karilaidi, Marko Šorini, Anneli Oti, Priit Sibula ja Tõnis Mölder esitatud Riigikogu avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu 140 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks Riigikogu liikme Marko Mihkelsoni.

14:04 Marko Mihkelson

Head kolleegid! 14. mail 1996. aastal pidas president Lennart Meri Tartu Ülikoolis ajalooteemalise aulaloengu, kus muu hulgas ütles: "Olen olnud, nagu teate, ajaloohuviline, ja seepärast on mul eelsoodumus vahest ajaloo rolli üle tähtsustada. Samas olen veendunud, et turvalist tulevikku saab Eestile tagada üksnes kogu meie ajalookogemus. Ühel riigil ei saa olla kahte ajalugu, mis seisavad seljad vastamisi. Kultuur toodab julgeolekut. Poliitiline kultuur peab otsekui laevasillas suutma igal hetkel täpselt määrata riigi asendit ajas ja ruumis. Mõlemad koordinaadid on definitsioonilt lakkamatus muutumises, ja niisama tundlikult peab sellele muutumisele reageerima Eesti dialoog ümbritseva maailmaga, kui tahame, et Eesti laev püsiks Eesti kursil ka külgtuules või tormis." Need on võimsad ja ajatud sõnad, mis kõige paremal moel sobivad sisse juhatama 73 Riigikogu liikme algatatud avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu arutelu siit rahva esindamise kõrgest puldist.

Ajalugu on Eestile alati olnud palju lähemal kui nii mitmelegi teisele meie kultuuri- ja poliitilisse ruumi kuuluvale riigile või rahvale. Dramaatilised mälupildid on meile kaasa antud kodudest, sest iga meie pere saatus peegeldab paremini kui sageli lakoonilised õpikutekstid me rahva keerukat kujunemist, ise hakkamasaamist ja ränkade vintsutuste kiuste lootuse püsimist. Me oleme õppinud ellu jääma, ka siis, kui meie meelt on vägivaldselt vaigistatud ja meid endid hävitatud. Meid on hoidnud õigel kursil usk igavesse õiglusesse, mida on vorminud ühine arusaamine meie enda kulgemisest läbi aja ja ruumi. See ongi peamine põhjus, miks me ei saa ega tohi täna vaikida, kui käib inforünnak meie suveräänsuse ohustamiseks ja õigusliku järjepidevuse põhimõtte murendamiseks.

Eesti tee iseseisvuse taastamisele oli paljudes episoodides seotud nõudega avalikustada Natsi-Saksamaa ja Nõukogude Liidu mittekallaletungileppe salaprotokollid ja need hukka mõista. Võitlus MRP ülekohtu tunnistamise eest oli laulva revolutsiooni üks peateemasid. 23. augustil 1989 andis Balti inimkett kogu maailmale teada, et vaatamata pikale okupatsiooniperioodile pole me rahvad murtud. Stalini kaval sobing Hitleriga, mis on läinud ajalukku Molotovi-Ribbentropi paktina, vallandas inimkonna ajaloo suurima tragöödia, teise maailmasõja. Selles hukkus kokku ligemale 85 miljonit inimest ehk umbes 3% 1940. aastal maailmas elanud 2,3 miljardist elanikust. Eesti kaotas hukkunutena 83 000 inimest ehk umbes 7% elanikkonnast. Meie lähinaabruse, Läti ja Leedu inimkaotused olid veelgi karmimad, vastavalt 12% ja 14% sõjaeelsest elanikkonnast. Praegune Valgevene kaotas maailmasõjas hukkunutena koguni veerandi, Ukraina 16% ja tänane Venemaa 12% elanikkonnast. Maailmasõja lahingute esimene ohver Poola kaotas tapetutena 5 miljonit inimest. Need ja paljud teised hirmuäratavad numbrid on juba ammu loonud eelduse, et teist maailmasõda meenutades peaksime eeskätt keskenduma kõigi ohvrite mälestamisele ja suunama oma kaasaegsete tahteenergia selle mõõtmatu inimtragöödia kordumise vältimisele. Just sellepärast on Eestis kujunenud aastatega heaks tavaks mälestada suure sõja ohvreid lugupidavalt. See ei tähenda, et me ei mäletaks inimsusvastaseid kuritegusid, need on aegumatud.

Teise maailmasõja sündmused mõjutavad siiani paljude riikide omavahelisi suhteid nii Euroopas kui ka Aasias. Vaid aeg ja päevapoliitika taandamine emotsionaalselt keerulistest ajalooteemadest ravib haavad. 75 aastat pärast sõja lõppu on meie kaasaegse rahvusvahelise julgeoleku hoidmisel ja tugevdamisel pigem kasutoovam võitja-kaotaja diskursuse asendamine leppimise motiivi ja tulevikku suunatud koostööga.

Kahjuks on teise maailmasõja teemad Venemaal endiselt ülepolitiseeritud, mis omakorda mõjutab otseselt suhtlusfooni naabritega Euroopas. Veel 2009. aastal teatas Vladimir Putin Poola meediale, et Molotovi-Ribbentropi pakt oli ebamoraalne, hoides sellega sama liini, mille oli võtnud Nõukogude Liidu Rahvasaadikute Kongress 1989. aasta detsembris pakti ja selle salaprotokolle hukka mõistes. Täna pole see enam nii. Molotovi-Ribbentropi pakti õigustamine ja Stalini vallutusdiplomaatia ülistamine on Venemaal saanud kõige kõrgema poliitilise heakskiidu.

Eriti jõuliseks ja sotsiaalmeedia võimalusi kasutades massiivseks on Moskvast lähtuvad avaldused muutunud alates eelmise aasta suvest. Näiteks kirjutas Venemaa välisluure juht ja riikliku ajaloo ühingu esimees Sergei Narõškin 22. augustil 2019: "Taktikaline kokkulepe Hitleriga võimaldas lõhkuda Briti-Prantsuse rahusobitajate ja teljeriikide koalitsiooni, kindlustas Nõukogude Liidule mitu aastat rahu ja aitas kaasa nihutada piiri Saksamaaga läände. Leppe otstarbekuse peamiseks mõõdupuuks oli rahvuslik julgeolek. [---] Kiiresti edasi liikudes jõudis Punaarmee viie päevaga Poolas endise Vene impeeriumi piirideni. [---] Märgin samuti, et nõukogude sõjaväelaste viibimine nii Poolas kui ka hiljem *Pribaltikas* lubas ära hoida massilisi juudivastaseid pogromme."

Üksnes see tsitaat on pilgeni täis stalinlikku võltsnarratiivi, mis faktidega kõrvutades ei kannata vähimatki kriitikat. Piisab, kui lugeda näiteks kaasaja ühe tuntuma Vene sõjaajaloolase Mark Solonini

rikkalikele arhiiviallikatele toetuvaid raamatuid, mis on kättesaadavad ka eesti keeles, või kuulata Youtube'is tema nauditavast loogikast kantud esinemisi.
Toon välja vaid paar detaili ajaloost, mis kummutavad Narõškini väited. Pakt Hitleriga võimaldas Stalinil käivitada juba 1920. aastatest ettevalmistatud kapitalistliku lääne vastase agressiooni elluviimise. Müüt rahuarmastavast Nõukogude Liidust variseb kokku, kui meenutame, et 1939. aasta sügiseks oli Stalin loonud ülekaalukalt maailma kõige võimsama ja võimekama armee, kes MRP alusel asus vallutussõdasid pidama Poolast Soomeni ja Bessaraabiast Balti riikideni. Narõškin eksib, kui mainib, et MRP võimaldas piiri Saksamaaga läände nihutada. 23. augustil 1939 ei olnud Nõukogude Liidul ühist piiri Saksamaaga, see tekkis pärast Poola jagamist 1939. aasta septembris. Muidugi ei mahu Narõškini narratiivi näiteks Katõni veretöö, mille käigus NKVD hukkas 1940. aasta kevadel üle 20 000 Poola kodaniku. Poola ja Balti riikide süüdistamine juudivastaste pogrommide kavandamises on samuti ajaloo võltsimine kõige ehedamal moel.
Narõškini antud juhtliini võtsid kiiresti üles nii Venemaa välisministeerium oma tänaseni jätkuvas massiivses sotsiaalmeediakampaanias kui ka eelmise aasta lõpul president Vladimir Putin, kes MRP-d õigustades süüdistas Poolat teise maailmasõja vallapäästmisele kaasaaitamises ja soodsa pinnase loomises holokaustile.
Venemaa on kasutanud ajalugu varemgi oma päevapoliitika teenistuses, kuid nii järjekindlalt ja seejuures globaalse haardega sotsiaalmeediat rakendades pole seda tehtud. Vene diplomaatiliste esinduste Twitteris jagatavatest postitustest on umbes kolmandik seotud teise maailmasõja sündmustega. Pole tähtis, kas seda teeb Venemaa välisministeerium, nende saatkond Tallinnas või Lõuna-Aafrika Vabariigis, muster on ikka üks ja sama.
Tähelepanuväärselt ohtlik on see, et Vene diplomaadid on asunud jõuliselt õigustama MRP-d ja selle salaprotokolle. 27. augustil 2019 kirjutas Vene välisministeerium oma Twitteri säutsus näiteks teisest maailmasõjast Baltikumis avaldatud brošüüri jagades selliselt: "1990. aastate algul said Balti rahvad iseseisvateks. See sündmus tekitas lootuse, et Balti Nõukogude Vabariigid võiksid muutuda kaasaegseteks demokraatlikeks ja õigusriigi põhimõtteid järgivateks riikideks, mis kahjuks kunagi ei teostunud."
Head kolleegid! Ma tahan rõhutada, et käesoleva avaldusega ei sea Riigikogu vähimalgi määral kahtluse alla Nõukogude Liidu rahvaste rolli natsismi üle saavutatud võidus. See oli ränkraske katsumus, mis nõudis miljonite inimeste elu. Meie kohus on täna neid sündmusi meenutades teha kõik, et see tragöödia enam kunagi ei korduks. Seepärast ei saa me kuidagi nõustuda nende seisukohtadega, mis õigustavad teise maailmasõja vallapäästmisele ning hiljem Eesti okupeerimisele ja annekteerimisele viinud Molotovi-Ribbentropi pakti. Nii oleme solidaarsed nendega, kes on juba jõudnud MRP õigustamise hukka mõista. Teiste hulgas on seda näiteks teinud mitmete Euroopa riikide parlamendid, Euroopa Parlament ja tipp-poliitikud, aga ka Jeruusalemmas asuv holokausti Yad Vashemi muuseum.
Stalini kuritegusid kaitsva ajalookäsituse taga peitub varjatud soov kaudselt legitimiseerida vallutuspoliitika jätkamist kaasajal, mille üheks kurvaks tõestuseks on juba kuuendat aastat vältav sõda Ukrainas. Samal ajal püüab naaberriigi juhtkond jätta petlikku muljet, nagu oleks Venemaa endiselt kõige rahuarmastavam riik maailmas. 15. veebruaril s.a ütles Riigiduuma esimees Vjatšeslav Volodin: "Venemaa ei ole kunagi rünnanud ega peale tunginud, ta on tõrjunud kallaletungijaid. Täna kaitseb Venemaa rahu selle eest, et agressioon ei laieneks veelgi enamate riikide arvel." Selle peale jääb vaid nõutult küsida: kas tõesti?
Meie avalduse eelnõu üks eesmärke on rõhutada ajalooteadmiste olulisust palju räägitud sidusa ühiskonna kujundamisel. Kas me teeme ise piisavalt selle nimel, et oma ajalugu mäletada? Kas me hindame oma ajaloolaste tööd ühiskonna hoidmisel meile nii olulisel väärtuste keskteljel? Kas me aitame oma õpetajaid, populariseerimaks noorte seas oma kodumaa ajalugu? Kas me hoolime ajaloost, kui teeme otsuseid homseks?
Ajaloo õpetamisel ja populariseerimisel on oluline meeles pidada, et see ei edenda üksnes uute põlvkondade faktiteadmisi, vaid arendab nende funktsionaalset kirjaoskust, kriitilist mõtlemist, arutlusoskust, järelduste tegemist ja seoste loomist ning oma seisukoha kujundamist ja põhjendamist. Ajalooõpe annab kaasa empaatiaoskuse asetada ennast kellegi teise olukorda ajastut arvestades ning annab vahendeid koostöö- ja konfliktilahendusoskusteks. Ma olen kindel, et juba selle eelnõu ettevalmistamise käigus toimunud arutelu välis- ja kultuurikomisjoni ühisistungil andis ainest meie edasisteks debattideks.
Ma lõpetan samuti tsitaadiga, nagu alustasingi. Ajaloolane ja diplomaat, Eesti praegune suursaadik

Moskvas Margus Laidre on öelnud: "Minevikku mäletada on lihtne – see on juba juhtunud ja seda ei saa muuta. Aga me saame muuta olevikku ja tulevikku. Tegelikult elame me tuleviku minevikus – milleski, mida me nimetame "olevikuks". Peame mäletama, et meil on tulevik ja meie otsused mõjutavad seda. Ärge unustage oma minevikku, olge teadlikud olevikust, kuid mäletage tulevikku." Aitäh!

14:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Ma palun nüüd ettekandjaks väliskomisjoni liikme Ruuben Kaalepi.

14:18 Ruuben Kaalep

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! See eelnõu sai alguse 20. jaanuaril, kui väliskomisjoni istungil tegi Marko Mihkelson ettepaneku algatada avaldus, mis puudutaks ajaloomälu ja ajaloo võltsimise teemasid. 23. jaanuaril toimus väliskomisjoni istung, kus kuulati ära fraktsioonide seisukohad ja moodustati teksti koostamiseks töörühm. Töörühma kuulus igast fraktsioonist üks esindaja. Nendeks olid Marko Mihkelson, Anti Poolamets, Jaak Juske, Mihhail Lotman ja Aadu Must. 29. jaanuaril alustati avalduse tekstile allkirjade kogumist, siis saabus järgmine päev ja selgus, et allkirju oli kogunenud tervelt 73. Eelnõu esitati Riigikogu juhatusele, juhatus võttis eelnõu menetlusse, nimetas väliskomisjoni juhtivkomisjoniks ja määras muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 10. veebruari kell 17.15. 11. veebruaril väliskomisjoni istungil selgus, et muudatusettepanekuid ei olnud esitatud. Väliskomisjon otsustas üksmeelselt teha Riigikogu juhatusele ettepaneku saata eelnõu päevakorda 19. veebruariks ja viia läbi lõpphääletus. Komisjoni esindajaks nimetati algul Anti Poolamets, aga eile selgus, et Anti peab täna osalema Rakvere Linnavolikogu istungil, ja ühehäälselt nimetati komisjoni esindajaks mind.
Head kolleegid! Mina leian, et tegemist on väga olulise eelnõuga, mida me võiksime kõik toetada. Venemaa on riik, kes peab ennast kommunistliku Nõukogude Liidu õigusjärglaseks, kes ei tunnista Tartu rahulepingu kehtivust ja jätkab osa Eesti territooriumi okupeerimist, kes on kasutanud samu vahendeid Gruusia ja Ukraina territoriaalse terviklikkuse vastu ja jätkab soome-ugri põlisrahvaste vastu suunatud rahvusvaenulikku assimilatsioonipoliitikat. Tegemist ei ole lihtsalt erinevate ajalooperspektiividega. Venemaa jaoks on ajalugu välispoliitiline vahend, ründamaks Eestit ja meie saatusekaaslasi, kes teise maailmasõja käigus okupeeriti. Kuni Moskva režiim jätkab teise maailmasõja ajal toimunu õigustamist, ei saa meil olla kindlust, et midagi sarnast tulevikus uuesti ei juhtu. Ma loodan väga, et saame kõik üheskoos toetada seda avaldust, jättes hetkeks kõrvale oma erakondliku kuuluvuse ja seades esikohale Eesti ajaloolise identiteedi ja rahvuslikud huvid. Aitäh!

14:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

14:21 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja, aitäh ülevaate eest! Mulle jäi kõrvu, et väliskomisjonis oli viis inimest, kes hakkasid seda teksti koostama, ja üks neist oli kolleeg Aadu Must. Aga ma ei leidnud tema allkirja praegu siin. Kas läksid natukene, nagu öeldakse, suusad risti või on see juhus, et Aadu Musta allkirja siin ei ole?

14:21 Ruuben Kaalep

Aitäh! Töörühma, mis koostas seda teksti, ei kuulunud ainult väliskomisjoni liikmed. Kahjuks mina ei oska kommenteerida, miks Aadu Must otsustas oma allkirja sellele eelnõule andmata jätma. Seda peate temalt endalt küsima.

14:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem küsimusi teile ei ole. Avan läbirääkimised. Mihhail Lotman Isamaa fraktsiooni nimel, palun! 5 + 3 minutit.

14:22 Mihhail Lotman

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Me räägime ajaloost ja lubage mul teha väike ajalooline sissejuhatus. "Ajalugu on sõda ja selles sõjas on vaja võita." Need märkimisväärsed sõnad ütles

Venemaa president Vladimir Putin oma kohtumisel ajaloolastega 22. juunil 2016. Need sõnad olid öeldud seoses nn suure isamaasõja lahingutega. Putini loogika järgi jätkuvad selle sõja lahingud muu seas ajalookäsitustes. Ükski Venemaa valitseja ei ole pööranud ajaloole rohkem tähelepanu, kui seda teeb Putin, ja tema aktiivsus selles valdkonnas aina kasvab. Mõned näited. Militaarsed aktsioonid Ukraina vastu on orkestreeritud sõnasõjaga ajaloo vallas. Jätan praegu kõrvale propagandistide koori ja piirdun vaid Putini enda ütlustega. Kõigepealt, rünnak Kiievi rindel. Vastavalt juhtivatele ajalookäsitustele algas Vene riiklus Kiievis. Niinimetatud Kiievi-Vene on kõikides Venemaa ajalooõpikutes. See Vene šoviniste alandav asjaolu vajab muutmist. 2001. aastal, külastades Novgorodi, jahmatas Putin ajaloolasi ettepanekuga näha Venemaa riikluse algust mitte Kiievis, vaid Novgorodis. Tollal suhtusid juhtivad Vene ajaloolased sellesse ettepanekusse iroonilise skeptitsismiga, vastates, et see pole võimalik. Platon arvas, et selleks, et mingi vale hakkaks funktsioneerima ühiskonnas tõe pähe, on tarvis kolme põlvkonda. Massimeedia ajastul võib selle saavutada märksa lühema aja jooksul.
Putin ei jätnud jonni ning 2018. aastal teatas ta kui endastmõistetavast faktist: "Novgorod kui vanavene riikluse häll on alati mänginud erilist osa meie maa ajaloos, riikluse ja patriotismi traditsioonide kujunemisel." Ja ükski ajaloolane enam ei vaielnud talle vastu. Sulgudes võiks märkida, et Putin ajas segamini kaks Novgorodi. Vene patriotismi sündi võib tinglikult seostada Novgorodiga, kuid mitte Suure, vaid Nižni Novgorodiga, kus Minin ja Požarski kogusid 1612. aastal Moskva poolakatest vabastamiseks kokku kaitseväe.
Nüüd ajaloolistest rünnakutest Krimmi rindel. Tsitaadid: "Krimm on alati olnud Venemaa osa", "Hullumeelne Hruštšov (variant: ukrainlane Hruštšov, mis on vale) lõikas meelevaldselt Krimmi Venemaast ära ja kinkis selle Ukrainale" jne. Sellest propagandistide koorist eristub Putini enda hääl. Mitte mingis suvalises vestluses, vaid läkituses parlamendi mõlemale kojale teatas Putin 4. detsembril 2014. aastal sõna-sõnalt järgmist: "Siin muistses Korsunis [---] ristis end vürst Vladimir", selle tulemusel "tekkis ühtne vene rahvas, mis ühendas endas kogu Ida-Slaavimaa erinevad hõimud ja hõimuliidud", ning "sellel pinnal said meie esivanemad esmakordselt ja igaveseks ajaks üheks rahvaks". "See annab meile õiguse väita, et Venemaale on Krimmil, muistsel Korsunil, Chersonesosel sakraalne tähtsus. Nagu Templimäel juutidele ja moslemitele." Niisiis, unustage Kiiev ja Novgorod, vene rahvusluse sakraalne häll on Krimmis. Mõttetu on siin otsida ajaloofakte või loogikat. Kuidas saab müütiline lugu sellest, kuidas viikingi verd Kiievi vürst ristis end Krimmis, luua aluse Krimmi kuulumisele Moskvale, millest tollal polnud veel keegi kuulnud?
Nüüd sündmustest meie ajaloo rindel. Need alluvad samale loogikale, mis lubas sakraliseerida Krimmi. Nõukogude Liit olevat olnud rahumeelne riik, aga MRP olevat olnud vajalik, kuna Balti riigid ja Poola kavatsesid moodustada liidu Natsi-Saksamaaga Nõukogude Liidu vastu. Võrrelge märkimisväärset MRP-d käsitlevat artiklit Vene vikis: teist maailmasõda olla alustanud poolakad, aga mitte Nõukogude Liidu liitlased jne.
Kõik need ei ole süütud valed, mida võiksime üleolevalt ignoreerida. Neil valedel on küljes vereplekid. Me ei hakka neid ümber lükkama, vaid vastandame valedele ajaloolise tõe. Ma tänan teid!

14:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Helle-Moonika Helme, palun, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel!

14:28 Helle-Moonika Helme

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Lugupeetud kolleegid! Eesti Konservatiivne Rahvaerakond toetab üksmeelselt Riigikogu algatust mõista hukka Venemaa Föderatsiooni katsed kirjutada ümber ajalugu oma suurriikliku ideoloogia huvides. Suhtumine ajalukku on indikaator. Kremli provokatiivsed sõnavõtud, sh Stalini poliitiliste sammude õigustamine ja ajaloofaktide võltsimine, näitavad, et Venemaa võib ka praegu käituda nagu Nõukogude Liit 1939. ja 1940. aastal, mil ta okupeeris Eesti ja teised Balti riigid. Peale selle, et mõistame hukka Venemaa katsed Nõukogude režiimi kuritegusid valgeks rääkida, tahame tähelepanu juhtida ka asjaolule, et praegune Venemaa ei tunnista jätkuvalt õigusjärgse Eesti Vabariigi eksistentsi ja meie territoriaalset terviklikkust.
Möödunud kuu lõpul tegi tugeva avalduse Venemaa välisministeeriumi pressiesindaja Maria Zahharova, väites Tartu rahulepingu 100. aastapäeva tähistamise puhul, et Tartu rahuleping on kehtetu. Eesti Konservatiivne Rahvaerakond näeb selles ühemõtteliselt ajaloo ümberkirjutamise katset. Venemaa eesmärk on tekitada olukord, kus neil on mugav väita, et Eesti Vabariik ei sündinud mitte 1918. aastal, vaid aastal 1991, ning sellega tõestada kogu maailmale, et pole olnud mingit okupatsiooni. Taandades

Tartu rahulepingu ajalooliseks dokumendiks, püüab Venemaa saavutada moraalse võidu kõiges, mis puudutab nende seisukohta okupatsiooniküsimuses ja muudab küsitavaks kogu meie riikliku järjepidevuse idee, ühtlasi aga kogu meie iseseisvuse legitiimsuse. Eesti riik ei tohi lasta sellel juhtuda. Me leiame, et ka suhtumises Tartu rahulepingu kehtivusse peaks Eesti poliitikute seas valitsema konsensus ning katsed rahulepingu kehtivust pisendada või eitada peaksid leidma samasugust hukkamõistu kui mis tahes muud ajaloo ümberkirjutamise katsed. Aitäh!

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jaak Juske, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

14:30 Jaak Juske

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu peamine ülesanne on teatavasti tegeleda seadusloomega. Riigikogu ülesanne ei ole kulutada aega ajaloosündmuste tõlgendamisele, see olgu ikka ajaloolaste töö – tavaolukorras, üldjuhul. Täna tuleb aga Riigikogul tegeleda Eesti ja Euroopa lähiajalooga.

Ei, me ei kahtle selles, et teise maailmasõja puhkemisele andsid otsustava tõuke 23. augustil 1939 sõlmitud Molotovi-Ribbentropi pakt ja selle salaprotokollid. Me teame, et selle tulemusena okupeeriti Balti riigid. Me teame, et kahel esimesel sõja-aastal olid Hitler ja Stalin liitlased, kes sõbralikult üheskoos Euroopat jagasid. Meie teame ja austame ajaloofakte.

Tänasel Venemaal üritatakse aga kõige kõrgemal tasandil kirjutada ajalugu ümber. Jah, ajaloosündmusi võibki ju erinevalt tõlgendada, aga sündinud ajaloofaktide teadlik eiramine on ajaloo võltsimine. Ja kuna see võltsimine puudutab Eesti ja teiste Ida-Euroopa riikide saatust teises maailmasõjas, tuleb meil siin Riigikogus, Eesti rahva esinduskogus, sellele üheskoos vastata.

Suure tõenäosusega on Putini uue ajalookäsituse peamine eesmärk taastada vene rahva seas kõikuma löönud usaldusväärsust. Seejuures on muidugi kummaline, et selle kõige tulemusena asutakse tänasel Venemaal eitama MRP salaprotokolle, mille olemasolu tunnistas 1989. aastal Venemaa Föderatsiooni õiguslik eelkäija Nõukogude Liidu Rahvasaadikute Kongress ise. Massiivne Kremli propaganda üritab aga seda võltsajalugu levitada kogu oma meeletus infoväljas, mis paraku ka Eestisse ulatub ja meie ühiskonda lõhestada püüab. Seda olulisem on osale meie enda kaasmaalastele, aga eelkõige kogu maailmale meelde tuletada, mis 1939.–1940. aastal tegelikult juhtus. Ajaloo võltsimine võib tekitada segadust, see ei muuda aga tõestisündinud fakte.

Head kolleegid! Ma loodan, et pärast tänase avalduse heakskiitmist naaseb Riigikogu oma tavapärase seadusloome peamiste ülesannete juurde. Meil on tegelikult põhjust olla täna enesekindlamad kui kunagi varem, meie riiklus on kindel, meie riigi õiguslik järjepidevus on kindel, meie liitlassuhted on kindlad. Vabariigi aastapäeva eel on just õige hetk, mil oma vabast riigist eriti rõõmu võiksime tunda. Rõõmu sellest, et ajalugu on olnud kokkuvõttes meie poolt.

Mulle meeldis väga president Kersti Kaljulaidi mõte Eesti Rahva Muuseumis peetud "Eesti 100" lõpupeo kõnes, kus ta rõhutas, et pärast oma riigi saja aasta juubelit ei peaks me enam igat iseseisvuse aastat eraldi lugema, samamoodi nagu väärikad rahvad, kel on olnud oma riik juba sajandeid.

Hea Riigikogu, sotsiaaldemokraadid toetavad kõnealuse avalduse vastuvõtmist. Aitäh!

14:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soove ei ole, sellega on läbirääkimised lõppenud. Avalduse kohta muudatusettepanekuid ei ole esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 140 lõpphääletus. Me saamegi lõpphääletuse juurde minna.

Head kolleegid, kuna ma stenogrammi jaoks lugesin juba kõigi 73 Riigikogu liikme nimed ette, siis ma eelnõu hääletusele panekul enam neid nimesid ette lugema ei hakka.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele 73 Riigikogu liikme esitatud Riigikogu avalduse "Ajaloomälust ja ajaloo võltsimisest" eelnõu 140. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 72 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on avaldusena vastu võetud.

2. 14:37 Audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (finantsvaldkonna väärteokaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused) eelnõu (111 SE) esimene lugemine

14:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi teise päevakorrapunktiga. Teine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 111 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks rahandusminister Martin Helme.

14:38 Rahandusminister Martin Helme

Lugupeetud asespiiker! Head Riigikogu liikmed! See nüüd nii igav eelnõu ka ei ole, et kõik ära peavad jooksma.
Lugupeetud Riigikogu liikmed! Toon teie ette esimesele lugemisele eelnõu, millega sätestatakse kõrgendatud ülemmääraga rahatrahvide kohaldamise võimalus finantsvaldkonna eriseadustes. Käesolev eelnõu on seotud Riigikogu menetluses oleva karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõuga 94, millega luuakse alus kõrgendatud ülemmääraga rahatrahvide kohaldamiseks väärteomenetlustes. Eelnõuga nähakse ette finantssektori seaduste ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse nõuete rikkumise eest kõrged rahatrahvid ja nende arvutamise alused.
Tuleb tunnistada, et kehtivad rahatrahvi ülemmäärad ei võimalda alati õigusaktides sätestatud eesmärke täita. Muudatus annab võimaluse kohaldada karistust, mis on korrelatsioonis finantsasutuse tegevuse ja riskidega, on tõhus ja rikkumisi ennetava mõjuga. Muudatused on osa stabiilse ja usaldusväärse finantsteenuste keskkonna loomisest, samuti klientide õiguste kaitsmisest.
Eelnõuga pikendatakse väärtegude aegumise tähtaega kolmele aastale. Praktika on näidanud, et üldine aegumistähtaeg, milleks on kaks aastat, ei ole finantsasjade rikkumiste keerukuse tõttu menetluse läbiviimiseks piisav.
Kehtiva seaduse kohaselt saab finantsvaldkonnas mõjutusvahendina kohaldada kõrge määraga sunniraha. Kehtivad väärteotrahvide ülemmäärad nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele ei ole aga hetkel korrelatsioonis finantssektori tegevusega. Üksnes sunnirahast ei piisa, et tagada kohustuste täitmist nõutaval määral. Mittekaristuslike meetmete kõrval on oluline, et ka toimepandud väärteorikkumiste suhtes oleks võimalik kohaldada mõjusat karistust.
Eelnõus on nii füüsilise kui ka juriidilise isiku puhul ette nähtud konkreetne sanktsioon ja sanktsiooni ülemmäär ehk fikseeritud rahatrahv, mis on üldjuhul 5 miljonit eurot. Teiseks on sätestatud erinevad relatiivsed väärteokaristuse ülemmäärad ning siis võib rahatrahvi arvutamise aluseks olla ka kuni kolmekordne rikkumise tulemusel saadud kasu või välditud kahju või teatud protsent juriidilise isiku käibest. Näiteks võib väärteorikkumise korral pangale määrata rahvatrahvi, mis on kuni 10% tema või tema grupi netokäibest. Kehtib põhimõte, et käibe põhjal arvutatav rahatrahv võib olla suurem karistuse fikseeritud ülemmäärast ja ülemmäärade loogikast lähtudes tuleks eelistada kõrgemat karistust.
Seadus on planeeritud jõustuma tavakorras, eelduslikult selle aasta teises pooles, tingimusel, et karistusseadustiku muudatused, mis võimaldavad kõrgendatud ülemmääraga rahatrahvi kohaldada, on siin saalis samuti vastu võetud ja jõustunud. Sellega ma oma lühikese sissejuhatuse lõpetan ja olen valmis vastama küsimustele. Tänan!

14:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Tõepoolest, teile on ka küsimusi. Aivar Sõerd, palun!

14:41 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Tõepoolest, senine trahvi ülemmäär finantsasutustel oli 32 000 eurot. Aga ma mäletan, kui ma siin küsisin ükskord, kui meie ees oli Finantsinspektsiooni juht, et kui palju trahve on määratud, siis ma sain vastuseks, et paar korda, summas 3000–4000 eurot aastas. Miks siis isegi 32 000 euro ulatuses pole varasema praktika kohaselt trahve määratud? See 32 000 on ikkagi rohkem kui 3000–4000 eurot. Kas meil siis krediidiasutustega pole mingeid probleeme Eestis olnud, kõik on olnud korras, või ei ole lihtsalt peetud vajalikuks järelevalve ja trahvidega tegeleda?

14:42 Rahandusminister Martin Helme
Aitäh! Eks muidugi järelevalveasutused selgitavad seda põhjalikumalt ja on ka konkreetseid näiteid võimelised lahti seletama. Jah, kaks erinevat trahvi on, siin nagu väga suurt valimit ei ole, mille pealt mingisuguseid järeldusi teha. Pidev sõnum nendeltsamadelt järelevalveasutustelt on olnud, punkt üks, seesama ajapiirang, millele ma ka viitasin. Keerulistel juhtudel see ajapiirang lihtsalt tulebki ette, enne kui jõutakse kuhugi välja. Punkt kaks, üldiselt on arvutused päris masendavad. Ka ülemmäärakohase, selle 32 000 euro suuruse trahvi puhul võib menetluskulu olla isegi kuni sada korda kallim. Lihtsalt selle 32 000 euro kättesaamiseks võivad nii kohtukulud kui ka töö maksumus, mis sinna alla läheb, olla sadades tuhandetes või isegi veel rohkem. Kolmas asi on see, et iga asja eest eraldi tuleks teha omakorda trahv ja kõik need on vaidlustatavad kohtus. Peamine põhjus on see, et iga trahv – ükskõik, kas ta on miinimum- või maksimummääras – lõpeb mitmeaastase kohtuvaidlusega. Selle tõttu, nii nagu ma ka oma sissejuhatavas ettekandes ütlesin, see, mida valitsus plaanib ja mille puhul on ka analüüsid lõppenud, on menetluse enda muutmine. Me väärteo asemel taoliste rikkumiste puhul toome sisse ikkagi haldustrahvi ja haldustrahvil on hoopis teine menetlusloogika, et ta oleks ka praktikas realiseeritav. Eestis senikaua seda olnud ei ole. Aga kui me jõuame sisuliselt 10%-ni grupi käibest, siis me räägime ikkagi summadest, mis on sadades miljonites. Sellisel juhul on selle trahvi kättesaamise kulu ikkagi kümnetes kordades väiksem kui tehtav kulu. Siis ka järelevalveasutuste motivatsioon üldse neid asju ette võtta kindlasti muutub.

14:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Siim Kallas, palun!

14:45 Siim Kallas
Austatud juhataja! Lugupeetud härra minister! Mind teeb natukene murelikuks see rahvusvaheline entusiasm, mis viimastel aastastel muudkui levib ja levib, et suurendada karistusi ja laiendada karistuste spektrit, ning usk, et see lahendabki kõik probleemid. Mul on lihtsalt küsimus: kas te valitsuses arutasite ka seda, et ega me üle ei pinguta kõigi nende karistustega? Võiks olla tagatud niisugune mõistlik tasakaal karistuste ja reaalse majandustegevuse vahel.

14:45 Rahandusminister Martin Helme
Aitäh! Jaa, muidugi arutasime. Tegelikult see eelnõu lähtubki ju loogikast, et karistus peab olema proportsionaalne. Kui me räägime pankadest, mille aastakäive, netokäive, grupikäive on ikkagi miljardites eurodes ja mis saavad rikkumise pealt kasu kümneid või sadu miljoneid, ning siis minnakse 4000-eurose trahviga nende käitumist muutma või heidutama, siis see ei ole proportsionaalne. Soov muuta karistus proportsionaalseks rikkumisega on selle eelnõu kandev soov.
Laiemalt, jah, rääkides sellest, kas meie või ka muu maailm on liiga innukalt jooksu läinud nende suurte, ma ei tea, sajamiljoniliste või miljardiliste trahvidega, siis tõenäoliselt see on mõnes mõttes maailmavaatelise või üldpoliitilise filosoofia küsimus. Aga fakt on see, et muu maailm on seda teed läinud. Fakt on ka see, et Eestis me näeme, et karistused ei ole olnud rikkumiste ärahoidmisel tõhusad. Aga kui see on lohutus, siis ikkagi ütlen, et see on mõeldud mitte lihtsalt äritegevuse takistamiseks, vaid äritegevuses seadusetuse takistamiseks. Ja see on väga oluline vahe.

14:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urmas Kruuse, palun!

14:47 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kui te seda eelnõu menetledes annaksite mõttes hinnangu, siis kui suur võiks tema heidutav mõju olla? Kui te võrdlete mingeid aastaid mitte ainult Eestis, vaid laiemalt, siis milline võiks see mõju teie arvates olla? Mis tulemust me võiksime näha ja peaksime nägema peale seda, kui see eelnõu on vastu võetud?

14:47 Rahandusminister Martin Helme
See on kõik muidugi spekulatsioon, eks ole. Ükski karistus ei saa kehtida tagantjärele ehk me ei räägi siin kindlasti rahapesukuritegudest, me ei räägi nende trahvide kohaldamisest asjadele, mis juhtusid,

ma ei tea, 2007 või 2014. See on ikkagi edaspidiste rikkumiste ärahoidmiseks. Ma arvan, et need on tõhusad. Ma pean ütlema, et kui me räägime rahapesust Eestis üldse, siis tänaseks päevaks juba eri sammude astumise tõttu, mis on olnud nii riigisisesed kui ka rahvusvahelised, on rahapesurisk Eesti finantssektoris järsult vähenenud. See eelnõu soovib, et see risk oleks ka tulevikus väga madal. Eks me kõik teame seda ütlust inglise keeles, mis eesti keelde tõlgituna võiks kõlada umbes niimoodi, et raha räägib ja sõnnik kõnnib. Eriti finantsasutused loevad oma raha ikka täpselt ja suurte trahvidega kindlasti kuigi kergelt ei riskita.

14:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandjaks õiguskomisjoni liikme Kert Kingo.

14:49 Kert Kingo

Hea istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 33, teisipäev, 28. jaanuar. Päevakord: Vabariigi Valitsuse algatatud audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 111 ettevalmistamine esimeseks lugemiseks. Komisjoni on kutsutud rahandusminister Martin Helme, Rahandusministeeriumi ettevõtlus- ja arvestuspoliitika osakonna jurist Taivo Põrk, Rahandusministeeriumi finantsturgude poliitika osakonna nõunik Janika Aben ja Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna jurist Linda Lelumees.
Rahandusminister Martin Helme selgitas komisjonile, et eelnõuga tagatakse finantsvaldkonna õigusest tulenevate karistusmäärade kohaldamine Eesti õiguses ning eelnõu on seotud Justiitsministeeriumis ettevalmistatud ja kooskõlastamiseks esitatud karistusseadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõuga – numbriks on 94 –, mis loob aluse kõrgendatud ülemmääraga väärteokoosseisude eriseadustes sätestamiseks. Eelnõu eesmärk on muudatuste või täienduste abil viia seadusandlik olukord vastavusse Euroopa Liidu õigusest tulenevate nõuetega. Eelnõu põhifookus on finantsvaldkonna eriseadustes ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses karistusmäärade tõstmisel. Varem olid need trahvimäärad kohati liiga madalad, krediidiasutuste seadustes oli kõrgeim maksumäär 32 000 eurot. Aga hetkel kehtivaid trahvimäärasid ei saa pidada mõjusateks ega heidutavateks, sest need ei võimalda arvestada konkreetse subjekti tegelikku majanduslikku olukorda. Uus regulatsioon on suunatud kõigile finants- ja krediidiasutustele, kindlustusandjatele, -vahendajatele ning teistele kohustatud isikutele rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse tähenduses. Antud eelnõuga sätestatakse finantsvaldkonna eriseadustes väärtegude aegumise tähtajaks kahe aasta asemel kolm aastat, sest Finantsinspektsioon on korduvalt tähelepanu juhtinud, et üldine aegumistähtaeg ei ole finantsvaldkonnas toimepandud väärtegude keerukuse tõttu menetluse läbiviimiseks piisav. Finantsvaldkonnas toimepandud väärtegude kohtuväliseks menetlejaks saab olema Finantsinspektsioon. Rahapesu andmebüroo hakkab menetlema teisi kohustatud isikute väärtegusid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse tähenduses.
Eelnõuga muudetakse kokku 12 seadust, kõige olulisemad muudatused viiakse sisse audiitortegevuse seadusesse. Põhiosa eelnõust moodustavad muudatused, millega nähakse ette kõrgendatud ülemmääraga rahatrahv ja tunnistatakse kehtetuks üksikud karistusnormid, mis on hõlmatud mõne muu koosseisuga muudes seadustes või mille täitmine on piisavalt tagatud teiste karistuslike meetmetega. Kõrgendatud ülemmääraga rahatrahvi määramiseks on ette nähtud kolm iseseisvat alust. Esiteks see, et fikseeritud rahatrahvi ülemmäär on enamikul juhtudel kuni 5 miljonit. Teine alus on, et käibepõhine ülemmäär on kuni 10% juriidilise isiku või tema konsolideeritud grupi käibest. Kolmas alus on see, et kahe- või kolmekordse rikkumise tagajärjel saadud kasule või ärahoitud kahjule on olemas vastav trahvimäär. Selle, millist alust kohaldada, otsustab kohtuväline menetleja, kellele on antud suur kaalutlusõigus. Lähtudes ülemmäärade loogikast, tuleb eelistada kõrgemat ülemmäära. Eelnõus on lähtutud sellest, et kõrgendatud ülemmääraga rahatrahv nähakse ette juhul, kui see tuleneb otseselt Euroopa Liidu õigusaktidest, ja samuti juhul, kui kehtiv väärteokaristus ei võimalda õigusest tulenevaid kohustusi eesmärgipäraselt täita.
Komisjoni esimees Jaanus Karilaid tutvustas komisjonile Andmekaitse Inspektsiooni, Finantsinspektsiooni, Maksu- ja Tolliameti ning Konkurentsiameti ühispöördumist seoses hetkel kehtiva karistamise regulatsiooniga. Ühispöördujad on seisukohal, et väärtegude eest karistamise ebaefektiivne

kord on kujunenud tõsiseks takistuseks ühispöördujatele pandud ülesannete tulemuslikul täitmisel. Eelnimetatud probleemide lahendamiseks ei piisa väärteomenetluse seadustiku ja karistusseadustiku üldosa muudatustest, vaid otstarbekas on välja töötada riigisisene halduskaristuste rakendamist võimaldav õiguslik regulatsioon ning kohandada selleks haldusmenetluse norme. Jaanus Karilaid uuris, mis on Rahandusministeeriumi seisukoht ühispöördujate arvamuse suhtes. Rahandusminister Martin Helme seletas komisjoni liikmetele ja komisjonis viibivatele külalistele, et vastavat regulatsiooni valmistatakse Justiitsministeeriumis ette ja poliitiline tahe on olemas. Regulatsiooni valmimine on nii palju aega võtnud sellepärast, et Justiitsministeeriumis on õiguskoolkondadel antud regulatsiooni suhtes erinevad arvamused. Rahandusministeeriumi esindaja Linda Lelumees täpsustas, et Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Markus Kärner, kes on ühtlasi seotud ka eelnõuga 94, on öelnud, et Tartu Ülikoolist tellitud analüüs on lõpusirgel ja see analüüs on suunatud sellele, kuidas Eesti õiguses saaks kohaldada Euroopa Liidu haldustrahve. Analüüsi kinnitamine toimub tõenäoliselt käesoleva aasta veebruaris. Seejärel tutvustatakse analüüsi ministeeriumis ja justiitsminister korraldab analüüsi teemal ümarlaua kõigi inspektsioonijuhtidega.
Rahandusministeeriumi esindaja Taivo Põrk lausus, et ühispöördujate arvamus, et vaja on välja töötada riigisisene halduskaristuste rakendamist võimaldav õiguslik regulatsioon, on õige, kuid eelnõu ei tohiks jääda eelmainitud regulatsiooni väljatöötamise ootamise juurde pidama, sest Euroopa Liidu direktiivid on vaja Eesti õigusesse üle võtta. Jaanus Karilaid kinnitas, et eelnõu 111 ehk käesolev eelnõu on väga oodatud, sest trahvid on hetkel väga madalad ja seetõttu on need ka nõrgad mõjutusvahendid. Urve Tiidus viitas Martin Helme mainitud erinevatele juriidilistele koolkondadele Justiitsministeeriumis ja palus täpsustada, kuidas need koolkondlikud erinevused mõjutavad riigisisese halduskaristuse rakendamist võimaldava õigusliku regulatsiooni väljatöötamist. Martin Helme selgitas, et koolkondadevaheline erinevus seisneb selles, et üks koolkond leiab, et kuivõrd taoline halduskaristus on kogu Eesti õigussüsteemis uudne ega sobitu sellesse, siis ei ole riigisisese halduskaristuse rakendamise kohaldamine reaalsuses võimalik. Hetkel üritatakse sama menetlusloogikaga menetleda väga eriilmelisi protseduure, näiteks kiiruse ületamist ja rahapesu puudutavaid väärtegusid. Seda on keeruline tõhusalt teha paljudel põhjustel. Raini Laide täiendas, et üks seisukohtadest on see, et väärteokaristus on kergem kuriteokaristusest, kuid eelnõuga tuuakse väärteomenetlusse karistused, mis on suuremad, kui kuritegude eest on võimalik kohaldada. Vajadus finantssektori mõjutamiseks suuremate summadega on olemas. Küsimus seisneb selles, kas peaks olema täiesti iseseisev menetlusliik suurte finantstrahvide menetlemiseks.
Kert Kingo lausus, et mõistab, et Euroopa Liidu direktiiv on vaja Eesti õigusesse üle tuua, kuid direktiiv on Eesti väärteo- ja kriminaalmenetluse kontekstist väljas. Tavaliselt on väärtegude ja sellest tõsisemate süütegude vahel teatud trahvimäär, mis toimib piirina. Kert Kingo uuris, miks teatud väärtegusid, millel on nii kõrge trahvimäär, ei teisendata lihtsalt ümber kuritegudeks, märkides, et väärteo puhul on tegemist kergema süüteovormiga, kuid eelnõus sätestatavad karistused on kuriteokaristustega võrdsustatavad. Martin Helme nentis, et kõige kriminaliseerimine ei ole parim variant. Ta lausus, et kriminaalmenetlusel on väärteomenetlusest erinevad standardid ja kõrgem tõendamiskoormus. Olemas võiks olla omaette võimalus finantssektori mõjutamiseks, ilma et näiteks kergema hoolsuskohustuse rikkumise korral, näiteks ankeedi täitmata jätmise puhul, kohe kriminaalmenetlus algatataks. Tegu on millegi täiesti uudsega ja kui olemasolevat süsteemi muudetakse, siis on juba olemas rakenduslik pool, mida saab sujuvalt käivitada.
Jaanus Karilaid tundis huvi, kas Eesti Pangaliit on eelnõu kohta oma arvamuse andnud. Raini Laide vastas, et Eesti Pangaliit on jätnud eelnõu kohta arvamuse andmata.
Urve Tiidus uuris, et kui grupi kogu konsolideeritud käive tuleb arvesse võtta aruannete koostamisel ning hargmaine ettevõte teeb Eestis väärteo, siis kas trahv määratakse kogu kontserni vara põhjal. Rahandusminister vastas, et menetlejatel on suhteliselt suur kaalutlusõigus. Rahandusministeeriumi esindaja Taivo Põrk täpsustas, et sätestatud on maksimaalne ülemmäär. Ka talle tundus eelnõus väljatoodud maksimaalne ülemmäär alguses väga suure numbrina, kuid trahvimäärade puhul tuleb siiski arvestada sellega, et kui mingi praktika on kestnud väga pikalt, siis trahvimäära arvestatakse ühe aasta käibest. Rahandusminister Martin Helme lausus, et kui on võimalik tõestada, mis oli rikkumise maht, siis määratakse trahv ka selle pealt. Kert Kingo uuris ehk mina uurisin, kas trahvimäärad, mida eelnõu raames muudetakse, olid varem sätestatud trahviühikute või summadena.
Rahandusministeeriumi esindaja Taivo Põrk lausus, et trahviühik on füüsilisele isikule määratava karistuse ühik ja juriidilise isiku puhul on karistuse ühik sätestatud summana. Linda Lelumees märkis, et

eelnõu sätestab, et füüsilistel isikutel ei jää trahviühikud samaks, mis on kehtivas õiguses, füüsilistele isikutele hakkavad sarnaselt juriidiliste isikutega kohalduma kõrged karistusmäärad. Seda näeb ette Euroopa Liidu õigus. Samuti kaovad trahviühikud ning eelnõus sätestatakse trahvid summapõhiselt. Tarmo Kruusimäe uuris, et juhul kui mõni riigiasutus, näiteks Finantsinspektsioon, paneks toime väärteo, siis kas trahvi maksaks riik. Tema hinnangul on eelnõus sätestatud väärtegude aegumise tähtaeg liiga lühike. Aegumistähtaeg võiks olla pikem, 3–5 aastat, sest finantsvaldkonnas toimepandud väärteod on väga keerulised ja võib leiduda igasuguseid põhjuseid, miks menetlusaeg pikeneb. Martin Helme vastas, et Finantsinspektsioon on järelevalveasutus, millele ei kohaldu trahvid, ja juhul, kui riigiasutuses toimub korruptsioon, siis on selle lahendamiseks teised meetodid. Taivo Põrk Rahandusministeeriumist lisas, et kehtib üldreegel, et väärteo aegumise aeg on kaks aastat ja vaid seaduses sätestatud juhul võib aegumine toimuda kolme aasta jooksul. Seadus ei võimalda aegumistähtaegu lihtsalt pikendada. Lisaks täpsustas Martin Helme, et seda probleemi on võimalik lahendada riigisisese halduskaristuse rakendamist võimaldava õigusliku regulatsiooni väljatöötamisega. Komisjonis otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 19. veebruariks 2020 (konsensuslikult), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 5. märts 2020 (konsensuslikult) ja määrata siinkõneleja eelnõu ettekandjaks (konsensuslikult).

15:02 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas Riigikogu liikmetel on kaasettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Nüüd on meil võimalik avada läbirääkimised. Sõna saavad võtta fraktsioonide esindajad. Kas on soovi läbirääkimiste avamiseks? Ei näe. Seega on meil praegu n-ö seisukoha võtmiseks juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 111 esimene lugemine lõpetada. Kui teisi ettepanekuid ei ole, siis on esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. märts kell 16.

---

3. 15:03 Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (124 SE) esimene lugemine

15:04 Aseesimees Siim Kallas

Läheme järgmise, kolmanda päevakorrapunkti juurde, s.o Vabariigi Valitsuse algatatud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 124 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli maaeluminister Arvo Alleri.

15:04 Maaeluminister Arvo Aller

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lugemisel olev maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu on välja töötatud selleks, et Eesti põllumajandustootjatel tekiks võimalus saada põllumajanduslikku vähese tähtsusega abi Euroopa Liidu lubatud maksimaalsetes määrades. Põllumajanduslik vähese tähtsusega abi on lihtsa reeglistiku tõttu sobivaim õiguslik alus abi andmisel näiteks olukordades, kus Euroopa Liidu ranged riigiabi reeglid abi andmise võimalusi ette ei näe või on toetuse maksmist riigiabina administratiivselt liiga keeruline või kulukas rakendada. Peamine piirang vähese tähtsusega abi andmisel on Euroopa Liidu õiguses kindlaksmääratud ülempiir, kuni milleni tohib põllumajandustootjat toetada. Lisaks on ülempiir sätestatud ka liikmesriigile antava põllumajandusliku vähese tähtsusega abi kogusumma kohta.
Selle eelnõu eesmärk on võimaldada Eesti põllumajandustootjatel kasutada maksimaalselt võimalikku põllumajandusliku vähese tähtsusega abi ülempiiri, milleks ettepaneku kohaselt on seaduses 25 000 eurot senise 20 000 euro asemel. Eesti riigi maksimaalne võimalik põllumajandusliku vähese tähtsusega abi kogusumma ülempiir oleks 13,7 miljonit senise 11,4 miljoni asemel ja seda kolme eelarveaasta kohta nii põllumajandustootja kui ka riigi arvestuses. Nende kõrgemate määrade rakendamine on Euroopa Liidu õiguses jäetud liikmesriigi enda otsustada, kuna nende rakendamine toob liikmesriigile kaasa kaks lisakohustust. Esiteks tuleb uue nõudena hakata jälgima, et üle poole riigi ülempiirist ei antaks ühele tootesektorile, ehk hakkab kehtima tootesektori ülempiir. Teiseks tuleb tagada, et kõikide ülempiiride üle peetaks riiklikku arvestust keskregistris.

Käesoleva eelnõuga sätestataksegi maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduses Eesti riigi otsus rakendada kõrgemaid võimalikke ülempiire. Komisjoni täiendavate nõuete täitmiseks sätestatakse samuti kord tootesektori ülempiiri üle arvestuse pidamise jaoks, mida sarnaselt ettevõtja ja riigi ülempiiriga hakatakse jälgima Rahandusministeeriumi hallatavas riigiabi ja vähese tähtsusega abi registris. Lisaks tehakse muudatus tööturuteenuste ja -toetuste seaduses, et selle seaduse alusel antavate toetuste puhul oleks võimalik kasutada kõrgemat põllumajandusliku vähese tähtsusega abi määra. Tänan teid! Ja ootan küsimusi.

15:07 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ettekandjale on küsimusi. Peeter Ernits, palun!

15:07 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Jah, tore, et seda ülempiiri on tõstetud. Aga ma tegin väiksed rehnungid – paranda mind, kui see õige ei ole –, see tähendab, et umbes 150 ettevõtjat võib aastas seda abi saada. Kui lähtuda sektori ülempiirist, kui palju tohib igale sektorile anda, ja sellest, et Euroopa Liidus on koos siidiusside ja loorberi ja selliste asjadega sätestatud 22 sektorit ning meie kvalifitseerume umbes 15-le, siis jälle lihtsa arvestuse järgi peaks nagu 10 toetust minema igale sektorile, piim ja siga ja muud asjad. Kas see on nii või olen ma millestki valesti aru saanud?

15:08 Maaeluminister Arvo Aller
Aitäh! Laias laastus, kui Eesti riigil oleks nii palju raha, siis jah, nii ta oleks. Aga praegu on kõige suurem sektoripõhine vähese tähtsusega abi mesilaspere toetus, mis on 800 000 eurot aastas. See on praegu kõige suurem ja maksimaalne sektori toetusegrupp, mida Eesti riik rakendab. Selle vähese tähtsusega abi võimaldamine ülempiirina on Eesti riigile võimalus, see ei ole kohustus. Me ei pea seda kasutama. See on lihtsalt erakorraliselt, kiirelt antav abi, mida saab kasutada põllumajandussektoris. Praegu on ta 20 000, tulevikus on 25 000. Vähese tähtsusega abi alla käivad praegu mesilaspere toetus, mõned ettevõtlustoetused, MES-i kaudu antavad mõned soodusintressiga laenud ja köögiviljakasvatajatel oli 2017. aastal erakorraline toetus liigsademete tõttu.

15:10 Aseesimees Siim Kallas
Urmas Kruuse, palun!

15:10 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te juba nimetasite mõned valdkonnad, kus seda abi on makstud. Kas te ministrina näete, et tulevikus võiks tulla veel teatud tegevusi või asju, mille jaoks seda raha saaks nende reeglite järgi suunata?

15:10 Maaeluminister Arvo Aller
Aitäh! Tulevikku vaadates on üks võimalik vähese tähtsusega abi kasutamise kohti väikepõllumajandustootjatel kasutusvalduse hindade ühtlustamine, et tagada väiketootjate sektori konkurentsivõimet ja mitte viia kasutusvalduse hindasid kohe nii suureks. See oleks tuleviku jaoks. See võimaldab kasutada selle 25 000 piiri maksimaalselt ära. Riigile ei too see lisakulusid, see läheb ainult konkurentsivõime suurendamiseks maapiirkonnas ja väikeettevõtluses.

15:11 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

15:11 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Jah, ma tuletan meelde, et neid sektoreid on kokku 22, koos humala ja banaanidega, aga 15 puhul me kvalifitseerume. Mesindusega on nüüd selge sott, aga te viitasite, et on mingid muud sektorid, mille nime ma nende 22 seast ei leia, mida siin MES-i kaudu jagatakse. Kuhu alla nemad lähevad nende 22 sektori hulgas, mis on sätestatud selles nimekirjas, peale nende mesilindude?

15:12 Maaeluminister Arvo Aller

Kui täpne olla, siis Euroopa Liidu toimimise lepingu esimeses lisas on 23 tootesektorit. Mesilinnud on eraldi. Kui me räägime MES-i intressitoetustest, siis need lähevad vastavalt sellele, et teraviljakasvataja läheb teraviljakasvatuse alla, seakasvataja läheb seakasvatuse sektori alla, veise- ja lambalihakasvatajad lähevad eri sektorite alla. Nii et Eesti mõistes see sellist suurusjärku täis ei too, mis oleks Eesti maksimumpiiri ületamisel. Kui eelnevalt oli suurem seakasvatuse toetamine, siis Eesti riigi maksimumlävend ei jõudnud ka sinnani.

15:13 Aseesimees Siim Kallas
Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, härra minister! Nüüd on kaasettekandja kord. Maaelukomisjoni liige Ivari Padar, palun!

15:13 Ivari Padar
Lugupeetud kolleegid! Maaelukomisjon arutas antud eelnõu esmaspäeval, 10. veebruaril. Kohal olid maaelukomisjoni kõik liikmed, välja arvatud Kaido Höövelson ja Siret Kotka. Kutsutud olid härra minister ja maaelupoliitika asekantsler Marko Gorban, samuti peaspetsialist Peegi Kaibald.
Minister härra Arvo Aller ja asekantsler Marko Gorban tegid ülevaate sellest eelnõust ja sellest, mida see reguleerib, samas võtmes, nii nagu härra minister praegu siin tutvustas. Nagu me teame, see, mis pikalt oli 15 000 kolme aasta arvestuses, on vahepeal 20 000 peale jõudnud ja nüüd siis 25 000 peale, tänu sellele, et me suudame seda protsessi kontrollida. Marko Gorban andis ülevaate, kes on abiandjad. Neid on seitse: Keskkonnaamet, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, Eesti Töötukassa, Maaelu Edendamise Sihtasutus, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ja siis ka üks omavalitsus. Nii huvitav kui see ka ei ole, Rõuge Vallavalitsus annab ettevõtlustoetust.
Minister ja ministeeriumi esindajad vastasid komisjoni liikmete küsimustele. Tarmo Tamm küsis, kas see piirmäär võib ka väiksem olla. No piirmäär on piirmäär, oli vastus, piirmäärast väiksemat toetust saab ikka ju kasutada. Mina küsisin ehk Ivari Padar küsis, kuidas sektor on määratletud. Sektor on määratletud tõesti nii, et 23 sektorit on Euroopa Liidus. See määratlus on täiesti olemas. Härra Heiki Hepner tundis huvi nende meetmete rahastamise vastu. Valdavalt on tegemist riigi vahenditega, võib öelda, välja arvatud see üks omavalitsuse juhtum, mis meil siin on. Merry Aart tõi välja, et vähese tähtsusega abina on võimalik saada koolitustoetusi. Veel tunti huvi, mis on KIK-iga seotud programmid. Vastuseks öeldi, et need on seotud just keskkonnaprogrammidega. Andrus Seeme tundis huvi omavalitsuste vastu, kes annavad seda vähese tähtsusega abi. Need on ettevõtlustoetused, mida antakse eelkõige ühes omavalitsuses.
Omaette teema oli ka see, mis puudutab kasutusvalduse lepingute lõppemist. Esimesed kasutusvalduse lepingud hakkavad sellel aastal lõppema või on isegi lõppenud ja justkui peavad ametlikult minema pikendamisele. Selle teemaga me ühe teise eelnõu raames tegeleme paralleelselt. Vähese tähtsusega abi saaks rakendada kasutusvalduse tasu osale, mis jääks maa turuhinna ja maksustamishinna vahele, juhul kui selline olukord tekib. Lihtsalt meie asi on ühe teise eelnõuga vaadata, kuidas see reguleerida, et seda turuhinna vahet ei oleks, või kui me teeme otsuse, et see turuhinna vahe tuleb, siis ega ma ei oska täpselt ütelda, kuidas me saaksime seda teha. Urmas Kruuse märkis, et murekoht on eelkõige see, et kasutusvaldajad maksavad maa kasutamise eest madalat hinda, ning eesmärgiks peaks olema õiglase hinna maksmine. Enne kui hakata midagi muutma, peaks ministeerium andma tõelise ülevaate olukorrast ning selgitama, mis on riigi eesmärk. See siis ootab meid ees, et ministeerium tuleb meile seda pikemalt seletama, kuidas see protsess hakkab tulevikus välja nägema. Selles kontekstis Merry Aart märkis, et mõelda tuleb nii väiketootjatele kui ka sellele, kui palju jääb riigil tulu saamata. Tarmo Tamm märkis veel kord, et kasutusvalduse teema tuleb uuesti (ta vist ongi meil maaelukomisjonis ühe korra uuesti olnud) maaelukomisjonis arutlusele.
Lepiti kokku, et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele kümme tööpäeva, ja otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 19. veebruariks ehk tänaseks (otsus oli konsensuslik), samuti otsustati teha ettepanek eelnõu 124 esimene lugemine lõpetada (samuti oli otsus konsensuslik). Tänan teid!

15:19 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Kas Riigikogu liikmetel on veel küsimusi? Urmas Kruuse, palun, teine küsimus!

15:19 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Oma ettekandes te ilusti märkisite, et see ühelt poolt loob võimaluse seda maksimummäära ära kasutada. Aga mis teie arvates võiks veel tulevikus maaelus või põllumajanduses olla see asi või see valdkond, mille puhul seda täiendavalt rakendada? Me neid rakendusi oleme praegu kuulnud, aga mis võiks olla veel see koht, kus seda abinõu saaks tegelikult veel rakendada?

15:19 Ivari Padar

Eks see pikalt üleval olnud teema, mesilaspere toetamine, ole praegu sellega hõlmatud. Ma ütleks nii, et aeg on näidanud, et aeg-ajalt on ühes või teises sektoris kriisiolukordi. Tuleb meelde seakasvatuse kriis, kui seda vähese tähtsusega riigiabi anti, ja samamoodi köögiviljasektor. Ongi niimoodi, et selleks, et ütelda, millisele valdkonnale täpselt tuleks iga-aastast regulaarset abi anda, ma ei ole valmis. Ettepanekuid on kindlasti palju, aga valmisolek peab olema selleks, et kui ühes või teises valdkonnas tekib kriitiline olukord, siis selles olukorras saab otsida variante, kuidas sektorit nagu toibutada. See valmidus peab meil olemas olema.

15:20 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Riigikogu liikmetel kaasettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on suurepärane võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimistel, tõsi küll, saavad osaleda fraktsioonide esindajad. Ka läbirääkimistel osalemise soovi ei ole ilmutatud. Seega me läbirääkimisi ei jätka. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 124 esimene lugemine lõpetada. Muid ettepanekuid ei ole. Esimene lugemine on lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. märts kell 16.

---

4. 15:21 Vedelkütusevaru seaduse muutmise seaduse eelnõu (133 SE) esimene lugemine

15:21 Aseesimees Siim Kallas

Neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud vedelkütusevaru seaduse muutmise seaduse eelnõu 133 esimene lugemine. Ettekandja majandus- ja taristuminister Taavi Aas, palun!

15:21 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Mul on au tutvustada teile vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega võetakse üle direktiivi nr 2009/119/EÜ muudatused. Direktiiv käsitleb naftatoodete ja toornafta miinimumvarusid. Eestis on tagatud kütusevaru tasemel, millega on võimalik saada hakkama vähemalt 90 päeva. Pool sellest varust on Eestis, teine pool on Rootsis, Taanis ja Soomes. Käesolev seaduseelnõu käsitleb väikeseid muutusi varude koguse arvutamise põhimõtetes. Liikmesriik peab tagama, et varude kogud oleks pidevalt tasemel, et tagada riigi kolme kuu tarbimine. Keskmise tarbimise statistika on aga viitega ehk alati ei ole kõige värskemaid tarbimisandmeid olemas. Senise seaduse kohaselt võib vedelkütusevaru arvutada üle-eelmise aasta tarbimise statistika alusel vaid jooksva aasta kolme esimese kuu jooksul. Muudatuse jõustumise korral pikeneb see aeg kuue kuu peale.
Teiseks on koos direktiiviga muudetud määrust EÜ/199/2008. Sellega seoses muutub viitamine naftatoodete mõistele ja varude kogumise metoodikale. Sisulisi muudatusi see Eestis kaasa ei too. Direktiivi muudatustel Eestis varude hoiustamisele olulist mõju ei ole. Eesti tarbimise statistika on olemas suhteliselt varakult, mistõttu Eestil on võimalik arvutada varude kogus eelmise aasta tarbimise mahtude põhjal päris varakult. Tänan tähelepanu eest ja palun toetada!

15:23 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Kas Riigikogu liikmetel on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Palun siia kaasettekandja Kai Rimmeli, majanduskomisjoni liikme!

15:23 Kai Rimmel

Austatud juhataja! Head kolleegid! Majanduskomisjoni istungil 10. veebruaril arutati Vabariigi Valitsuse algatatud vedelkütusevaru seaduse muutmise seaduse eelnõu 133. Kutsutud olid ka majandus- ja taristuminister Taavi Aas ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika osakonna

energiaturgude valdkonnajuht Rein Vaks.
Vedelkütusevaru seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on võtta riigisisesesse õigusesse üle rakendusdirektiiv 2018/1581, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2009/119/EÜ seoses varude säilitamise kohustuste arvutamise metoodikaga. Kehtiva seaduse kohaselt võis üle-eelmisel aastal tarbitud kütusekoguste andmetele tuginedes arvutada kohustusliku varu suurust käimasoleva aasta esimese kolme kuu jooksul. Seadusemuudatuse jõustumise korral pikeneb nende andmete kasutamise võimalus kuue kuuni. On ette nähtud ka tehnilised muudatused, mis puudutavad antud määrust. Nende järele oli vajadus, kuid need ei muuda Eesti jaoks sisuliselt selles eelnõus midagi enamat.
Sven Sester palus veel kord selgitada, kas varud ei peaks olema mitte ainult arvutatud kolme kuu järgi, vaid kas riik peaks ka omama neid kolme kuu varusid. Jah, lisaks sellele arvutamise metoodika muutusele, et seda võib teha üle-eelmise aasta kuue kuu alusel, peab riik ikkagi säilitama ja hoidma kolme kuu varu endale tagavaraks. Sven Sester soovis veel kord täpsustada, kas varu suurus jääb ikka samaks, ja see sai kinnitust. Küsimus oli varude säilitamise kohta. Kas need varud, mis on Eestil vaja säilitada, on hoitud Eestis või kusagil mujal, ja millised on plaanid edaspidiseks? Tänase päeva või õigemini aastavahetuse seisuga olid pea pooled varudest Eestis, s.o mootoribensiin, diislikütus, lennukipetrool ja raske kütteõli kokku. Ülejäänud kogused olid jagatud lähiriikide vahel. Varu olemasolu eest peab iga kütusemüüja maksma Eesti Vedelkütusevaru Agentuurile teatud lõivu ehk kindlustustasu, mis on seda kallim, mida kallim on kütuse hoiustamise teenus. Seega tuleb arvestada sellega, kui kallis on kütust kusagil hoiustada, ja majanduslikult on mõistlik hoida osa varudest väljaspool riiki. Varude täpse mahu saime teada hilisemal suhtlemisel ministeeriumiga. Aastavahetusel oli meil 255 400 tonni kütust, 49% varudest olid Eestis, 35,7% Rootsis ja 15,3% Soomes. Kui me räägime Rootsis hoitavatest varudest, siis Rootsis on lennukikütus täies mahus. 100% raskest kütteõlist hoitakse Eestis, mootoribensiini on Eestis 72% ja diislikütust 43%. Tänasel päeval liigub Eesti selles suunas, et üha rohkem suurendada Eestis hoiustamist.
Veel oli küsimuse all, missugune on tähtaeg, mille jooksul on vaja need varud välja vahetada. Selgitati, et kuna me hoiame fossiilset kütust ja selle realiseerimisaeg võiks olla 7–10 aastat, siis väljavahetamise ja roteerumise ajaks võikski olla 7–10 aastat.
Otsustati teha ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda 19. veebruariks (otsus oli konsensuslik) ning teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

15:29 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Kas kaasettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Aitäh veel kord! Meil on võimalik avada läbirääkimised, jälle saavad kõnelda fraktsioonide esindajad. Läbirääkimiste soovi ei ole, seega on meil laual juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 133 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. märts kell 16.

---

5. 15:29 Kohtute seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (134 SE) esimene lugemine

15:29 Aseesimees Siim Kallas
Võtame järgmise, viienda päevakorrapunkti, viimase tänasel istungil: Vabariigi Valitsuse algatatud kohtute seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu 134 esimene lugemine. Ettekandjaks palun justiitsminister Raivo Aegi!

15:30 Justiitsminister Raivo Aeg
Austatud Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Justiitsministeerium on ette valmistanud ja Vabariigi Valitsus on ka heaks kiitnud kohtute seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga muudetakse kohtute seadust ja prokuratuuriseadust just selleks, et anda Euroopa Prokuratuuris töötavatele Eesti prokuröridele õiguslik staatus ning näha ette seaduse kohaldamise ulatus nende prokuröride suhtes.
Paari sõnaga Euroopa Prokuratuuri taustast. Püüan neile, kes siiamaani ei ole selle kohta piisavalt informatsiooni saanud, seda paari sõnaga anda. 2017. aastal loodi Euroopa Prokuratuur. Euroopa Prokuratuur juhib just eeskätt Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate kuritegude kohtueelset menetlust ja esitab liikmesriigi kohtus süüdistuse. Eesmärk on sel moel tagada kriminaalmenetluse

sõltumatus liikmesriikide ametkondlikest ja poliitilistest huvidest. Oma loomult on Euroopa Prokuratuur üleeuroopaline prokuratuur, mille roll ja ülesanded kriminaalmenetluses on sarnased liikmesriikide prokuratuuride omadega. (Selle pika nime asemel kasutan ma edaspidi lühendit EPPO, mis tähendab Euroopa Prokuratuuri.) Tänaseks on EPPO-ga liitunud 22 liikmesriiki. EPPO töös ei osale Ungari, Rootsi, Poola, Iirimaa ja Taani. Oma olemuselt on EPPO detsentraliseeritud struktuuriga, ta koosneb kesktasandist asukohaga Luxembourgis ja kohalikust tasandist, mis asub osalevas liikmesriigis. Kesktasandi moodustavad Euroopa peaprokurör ja Euroopa prokurörid. Euroopa prokurörid võetakse tööle konkursi alusel, tehes valiku eri liikmesriikide prokuröride vahel, igast liikmesriigist üks. Euroopa prokurörid moodustavad kolleegiumi, võtavad vastu EPPO-t puudutavad strateegilised otsused ja juhendavad oma liikmesriigist pärit delegaatprokuröre konkreetsetes kriminaalasjades. Kohaliku tasandi moodustavadki Euroopa Prokuratuuri delegaatprokurörid. Delegaatprokuröre peab igast riigist olema määratud vähemalt kaks. Delegaatprokurörid juhivad oma liikmesriigis kriminaalmenetlust ning esitavad süüdistusi liikmesriigi kohtus.
EPPO uurib näiteks Euroopa Liidu toetustega seotud kelmusi, keerulisi piiriüleseid käibemaksupettusi, Euroopa Liidu eelarvet kahjustavaid korruptsioonikuritegusid jne. EPPO pädevusse kuuluvad kuriteod kahjuga üle 10 000 euro. Käibemaksupettuste puhul on EPPO pädevuses rasked piiriülesed juhtumid, millega tekitatakse kahju üle 10 miljoni euro.
Kui Eesti poole pealt vaadata, siis viimase nelja aasta jooksul on alustatud 24 sellist kriminaalmenetlust, mis oma olemuselt alluksid tulevikus EPPO-le. Nende kuritegudega, sh katsetega tekitatud kahju ulatub 5 miljoni euroni. Eesti praktika kinnitab, et mida rohkem pöörata menetluslikult neile kuritegudele tähelepanu, seda suuremaks kasvab menetluses olevate asjade arv, mis võib tähendada, et EPPO rakendumise korral võib selliste kriminaalmenetluste arv prognoositavalt perspektiivis kasvada.
Läinud aasta sügisel nimetati Euroopa peaprokuröriks rumeenlanna Laura Kövesi. Euroopa prokuröride valiku protseduur on lõpusirgel. Nemad peavad tööd alustama eelduslikult juba enne käesoleva aasta suve, sest enne EPPO täismahus rakendamist on vaja ette valmistada hulk reegleid ja tegevusi. Delegaatprokurörid, kes alustavad tööd liikmesriigis kohapeal, nimetatakse paika peale seda, kui Euroopa prokurörid on ametisse astunud.
Tulen tagasi eelnõu 134 juurde. Sellega soovitakse luua kohtute seaduses võimalus, et ka kohtunikel oleks võimalik kandideerida Euroopa prokuröri ja Euroopa delegaatprokuröri ametikohale. Samas, kohtuniku volitused ja teenistussuhe peatuvad, kui ta asub ametisse rahvusvahelise kohtuinstitutsiooni kohtunikuks või sellega samaväärsele ametikohale.
Prokuratuuriseaduses tehtavate muudatustega antakse Euroopa prokuröri ja delegaatprokuröri mõisted. Euroopa prokurör ei kuulu Eesti prokuröriteenistusse, ta hakkab töötama Luxembourgis ja allub otse EPPO-le. Euroopa delegaatprokurör hakkab tööle Riigiprokuratuuris ehk tema asukoht on Eestis, aga EPPO asjades allub ta EPPO-le. See tähendab, et EPPO määrusest tulenevate ülesannete täitmisel on delegaatprokurör Eesti prokuratuurist sõltumatu. Iseenesest võib Euroopa delegaatprokurör töötada ka n-ö kahe mütsi all, osalise tööajaga EPPO alluvuses ja töötada EPPO jaoks, ja kui see ei anna piisavat töökoormust, siis võib ta täita tööülesandeid ka Eesti prokuratuuris. Samas oleme riigisiseselt hinnanud, et selline lähenemine ei ole väga ratsionaalne, pigem muudab see süsteemi kohmakaks ja tööarvestuse, sh palgaarvestuse keerukamaks.
Eelnõuga nähakse ette, et Euroopa delegaatprokurörile ei laiene EPPO ülesannete täitmisel Justiitsministeeriumi teostatav teenistuslik järelevalve. Muudatustega reguleeritakse Euroopa delegaatprokuröri distsiplinaarmenetluse erisused, reguleeritakse EPPO-sse tööle suundumise ja prokuröri sealt naasmise õiguslikud tagajärjed. Euroopa peaprokuröriks nimetamise korral prokuröri töösuhe prokuratuuris lõpeb, Euroopa prokuröriks nimetamise korral töösuhe peatub. Riigisisesesse prokuratuuri tagasipöördumisest peab EPPO-s töötav prokurör üks kuu riigi peaprokurörile kirjalikult ette teatama. Kui prokuröril puudub võimalus naasta senisele ametikohale, kust ta EPPO-sse tööle läks, siis võib riigi peaprokurör määrata ta prokuröri enda nõusolekul teenistusse ka madalamale ametikohale. Sel juhul säilitatakse talle kuueks kuuks kunagine riigisisese kõrgema ametikoha palk. Seadusemuudatustega nähakse ette, et teenistusaeg EPPO-s arvatakse prokuröri senise teenistusaja hulka.
Kuigi Euroopa Prokuratuur hakkab reaalselt tegutsema alles käesoleva aasta novembris, on seadusemuudatustega kiire, sest nii Euroopa prokurörid kui ka Euroopa delegaatprokurörid peavad alustama tööd varem, et sügiseks oma ettevalmistustöödega lõpusirgele jõuda. Aitäh!

15:37 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Küsimused. Peeter Ernits, palun!

15:38 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kõik need finessid on – ma arvan, et on – adekvaatsed. Aga ava meile natuke tausta. Ungari ja Poola ei ole selles mängus osalised, Suurbritannia ei puutu enam meisse. Aga Taani ja – mis seal veel olid? – Iirimaa ja Rootsi ka. Mis on need probleemid? On need nendel ühesugused, näiteks praegusel juhul Poolal, Ungaril ja Rootsil, või on need erinevad? Ühelt poolt peaks kelmuste ja pettustega ülepiiriline võitlemine olema ju kõigi ühine mure. Aga miks need kolm ei ole ühinenud?

15:38 Justiitsminister Raivo Aeg
Aitäh küsimuse eest! Eks need põhjused ole erinevad. Näiteks on Taani rahvahääletusel otsustanud, et nemad ka teistes sellistes institutsioonides, nagu on näiteks Europol, ei osale. Osaliselt on mõned riigid avaldanud kahtlust EPPO töö efektiivsuse ja vajalikkuse suhtes. Nii et see on tegelikult olnud liikmesriikide sisemine otsus, kas nad liituvad EPPO-ga või ei liitu. Eesti tegi omal ajal väga selge otsuse, et meie peame objektiivseks ja vajalikuks EPPO-ga liituda. Aga jah, millised täpselt need riigisisesed protseduurid ja ajendid on olnud, selle kohta jään ma praegu tõesti vastuse võlgu. Aga ma võin lasta selle välja uurida ja me saadame teile selle päringu kirjalikult. Kindlasti oskavad meie atašeed Brüsselis partnerite käest selle informatsiooni kätte saada, mis ühel või teisel juhul see ajend oli, miks otsustati mitte liituda.

15:40 Aseesimees Siim Kallas
Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

15:40 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Läheme natuke sellega edasi. Te ütlesite, et kokku on praegu nendes 24 kriminaalasjas võimalik kahju 5 miljonit. Kas see puudutab Eestit või on see kogu volüüm, kogu Euroopa ulatuses kõigi nende pettuste, karussellpettuste ja kõige selle muu puhul? Kas ma sain õigesti aru, et see on ikka Eesti oma, või milline see volüüm on terves Euroopas?

15:40 Justiitsminister Raivo Aeg
Aitäh küsimuse eest! See puudutab tõepoolest viimasele neljale aastale tagasivaatavalt just Eestis algatatud kriminaalmenetlusi, mis oma olemuselt kuuluksid tulevikus EPPO menetlusalluvusse, puhtalt Eestis. Aga nagu ma ka ütlesin, elu on näidanud, et kui mingile probleemile või teemale rohkem tähelepanu pöörata, süvendada tegevust sellel alal, siis ka tõenäosus, et nende juhtumite arv suureneb, sarnaseid kriminaalmenetlusi alustatakse ja sarnaseid kuritegusid paljastatakse, on küllaltki suur. Nii et tulevikus võib see koormus veelgi kasvada.

15:41 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Palun kaasettekandjaks õiguskomisjoni liikme Urve Tiiduse. Palun!

15:41 Urve Tiidus
Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kohtute seaduse ja prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu oli õiguskomisjonis esimesel lugemisel 10. veebruaril. Vabariigi Valitsuse algatatud eelnõu tutvustas justiitsminister Raivo Aeg nagu tänagi siin. Nagu juba eespool mainitud, Eesti ühines Euroopa Prokuratuuriga ehk EPPO-ga 2017. aastal. Kordan üle, et EPPO pädevusse kuuluvad Euroopa Liidu finantshuve kahjustavad kuriteod, millega on Euroopa Liidu eelarvele kahju tekitatud enam kui 10 000 eurot, ja Euroopa Liidu toetustega seotud kelmused, samuti on piir 10 000, aga ka piiriülesed suured käibemaksupettused, mida siin nimetatakse karussellpettusteks. Nende puhul ka, kui kahju ületab 10 miljonit eurot, sekkub EPPO.
Tulevase tööjaotuse seletas minister komisjonis kenasti ära. Igast liikmesriigist tegutseb kesktasandil, st Luxembourgis, üks Euroopa prokurör ja kohalikul tasandil igas liikmesriigis vähemalt kaks Euroopa

delegaatprokuröri. Kokku saavad Eestist kolm prokuröri olema seotud EPPO tööga. Kaks delegaatprokuröri on eeldatavalt osalise koormusega ja nad on samas Eesti prokuratuuri liikmed. See annab riigisisese prokuröri volitused. See tähendab, et olles küll Euroopa delegaatprokurör, võib see inimene lisaks osaliselt täita riigisisese prokuröri ülesandeid. Justiitsministeeriumi hinnangul on osalise koormusega Euroopa delegaatprokuröride töö korraldamine praktikas mõneti keeruline. Seepärast ongi vaja kohaldada prokuratuuriseadust EPPO-s töötavatele Eesti prokuröridele, st konkreetsemalt täpsustada kahel rindel töötavate Eesti prokuröride õiguslikku staatust. Lisaks tehakse muudatused kohtute seaduses sel lihtsal põhjusel, et ka kohtunikul oleks võimalik kandideerida Euroopa prokuröri ja Euroopa delegaatprokuröri ametikohale.
Eelnõu ärgitas komisjonis ka arutelu. Komisjoni liikmed soovisid teada, kas kulude kokkuhoiu eesmärgil võiksid delegaatprokurörid teha kaugtööd. Ministri vastusest saime teada, et delegaatprokuröridel on valikuvabadus, kus nad EPPO ülesandeid täites soovivad viibida. EPPO vaatenurgast ongi Euroopa delegaatprokurör kaugtööl. Euroopa delegaatprokurörid on samal ajal riigisisese prokuratuuri liikmed, seetõttu peavad neile olema Eestis tagatud ametlikud tööruumid ja sidevahendid. Ministril paluti täpsustada prokuratuuri esitatud eelarvelisi kalkulatsioone. Nimelt on eelnõus esitatud ühe riigiprokuröri töökoha maksumuseks aastas 1800–2500 eurot. Ühele komisjoni liikmele tundus see ebareaalselt odav. Lisaks uuriti, kuidas võrreldakse Euroopa delegaatprokuröridega seotud majanduskulusid eri liikmesriikide vahel, sest eeldatavasti on menetletavate juhtumite arv väga erinev. Raivo Aeg oli nõus, et kindlasti erinevad juhtumite arvud riigiti, majanduslikud arvutused tehti aga nägemusega, et mõista, kas Euroopa delegaatprokuröridel hakkab olema täiskoormus või peab arvestama sellega, et nad siiski tegelevad samal ajal ka riigisiseste asjadega. Hetkel oli hinnang selline, et Euroopa delegaatprokuröridel on täiskoormus, kuid seda saab kindlalt väita alles siis, kui Euroopa Prokuratuur tööle hakkab. Riigiprokuröri töökoha maksumus aastas on usutavasti alguses suurem kui eespool nimetatud summa, sest Euroopa Prokuratuur on alles oma tööd alustamas ja hiljem kulud vähenevad, kuna riigil on juba Euroopa delegaatprokuröride jaoks tööruumid olemas ja eeldatavad kulud on peamiselt sidekulud, mida riik peab katma. Niimoodi seletas minister. Euroopa delegaatprokuröri palk ja reisikulud on kaetud EPPO eelarvega.
Komisjoni liikmed kuulsid oma täpsustavatele küsimustele vastuseks ka seda, et üks teoreetiline murekoht seoses Euroopa Prokuratuuriga on see, kas riigisiseselt võib tekkida Euroopa delegaatprokuröri ja riigisisese prokuröri vahelist hierarhiat puudutav segadus, st kumba prokuröri peab prioriteetsemaks näiteks politsei. Eurojust, mis on teatavasti Euroopa õigusalase koostöö võrgustik, näeb Euroopa Prokuratuuri samuti konkureeriva institutsioonina ja lähiaastatel on oodata tihedat positsioonide paikapanekut, nagu Raivo Aeg selgitas. Paluti veel täpsustada delegaatprokuröride palgakulude katmist ka nendes olukordades, kus Euroopa delegaatprokurör täidabki ainult riigisiseid ülesandeid, sest kuigi alati peab olema valmisolek täita EPPO ülesandeid, võivad parajasti Euroopa Liidu tasandil kaasused puududa. Selle kohta ütles minister, et kui Euroopa delegaatprokurör täidab riigisiseseid ülesandeid, siis maksab talle selle eest tasu Eesti riik, ja kui Euroopa delegaatprokurör täidab EPPO ülesandeid, siis maksab selle eest tasu EPPO. Minister lisas, et Euroopa delegaatprokuröri tööjaotus on hetkel lahendatud suhteliselt vabalt, võib-olla see ei ole töökorralduslikult hea, aga aeg annab siin arutust. Küsiti ka Eesti riigisisese prokuatuuri rolli kohta Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate kuritegude kohtueelses menetluses, seda, kelle alluvuses ikkagi on mingi konkreetse kuriteo kohtueelne menetlus. Menetlusalluvuse määravad kuriteo tunnused, selgitas minister. Minister jagas infot nii Euroopa prokuröri kui ka delegaatprokuröride ameti kandidaatide kohta ja EPPO reaalse toimimise alguse kohta. Euroopa Komisjon on lubanud, et töö algab selle aasta lõpus.
Komisjon tegi menetluslikud otsused: saata eelnõu täiskogu päevakorda 19. veebruariks, st tänaseks (kõik olid nõus), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult), määrata ettekandjaks Urve Tiidus (konsensuslik otsus) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 5. märts (samuti konsensuslikult). Suur tänu kuulamast!

15:47 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Küsimusi kaasettekandjale ei näi olevat. Veel kord suur tänu! Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Fraktsioonide esindajatel on võimalik kõnelda. Läbirääkimiste soovi ei ole. Seega on meil üks ettepanek, juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 134 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud.

Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. märts kell 16. Tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 15.49.